

Elogi de l'última novel·la de l'autor mallorquí: 'Olympia a mitjanit'

Baltasar Porcel, un gran reserva

ÀLEX SUSANNA

En uns temps sobrecarregats, saturats i tot, de literatura en primera persona en què sovint s'entortolliguen realitat i ficció en un exercici d'autèntica coqueteria intel·lectual, sobta la lectura d'una novel·la com l'última de Baltasar Porcel, *Olympia a mitjanit* (Planeta, 2004), en què es recorre amb inusitada desimboltura al punt de vista tradicional del narrador omniscient, aquell que tot ho sap i controla talment un déu, amb el consegüent perill narratiu de quedar massa per damunt de la seva obra i criatures. Ara bé, això mateix que al principi ens desconcerta és el que al final més ens convenç, per tal com col·labora de manera molt eficaç a articular l'efecte de plenitud que traspua aquesta novel·la des de la primera a l'última pàgina. Plenitud textual i alhora narrativa: la sensació no sols d'estar en possessió d'una dicció desbordant i enlluernadora quant a la seva expressivitat –com deia J.V. Foix, el clàssic ver no és pas la impotència estilitzada sinó la força difícilment continguda–, sinó de saber perfectament com tractar el seu material narratiu a fi de treure'n el màxim rendiment.

Aquesta doble exuberància em remet a ben pocs altres casos contemporanis de la literatura catalana, i sobretot a un de passat, Sagarra i la seva *Vida privada*: un altre gran fresc d'una època i un escenari ben determinats, tractats des d'un domini incontestable en tots els sentits (com diu Valentí Puig que deia Ferrater, “no es poden escriure bones novel·les si no és sobre la base d'una idea general i coherent de la societat: immensos estocs de memòria objectivada, agrupacions verbals i situacions simbòliques que constitueixen l'arsenal

d'un novel·lista”, i aquest és sens dubte un dels grans patrimonis del nostre autor). Si, en canvi, me la miro més aviat en termes pictòrics, i sovint això és força inevitable de tant com hi abunden retrats, paisatges, marines i natures mortes, diria que la pinzellada porceliana em fa pensar en Mir i, més encara, en Gimeno: pintors que aconseguen que la realitat assoleixi en les seves teles un grau d'autonomia màxima com a conseqüència d'un alliberament i una potència formals només aparentment espontanis, però en el fons del tot recercats. Una pinzellada, però, no pas al servei de la construcció de cap subjectivitat sinó de tot un món i una societat en ple procés de transformació. Com la d'algun altre escriptor illenc (penso sobretot en Blai Bonet), les immenses reserves i recursos de la llengua literària de Porcel són, crec, fonamentalment orals, i és d'aquestes basses embardissades d'un llenguatge alhora vell i nou que ell sovint n'extreu tot el nervi, color, humor i sabor del seu estil. A les *Notes del capvesprol*, Pla diu: “Els llibres poden ésser llargs: el que contenen ha de ser curt, ràpid, maliciós i viu”. Aquest és justament l'efecte sostingut que produeix una obra com la que estem comentant, llarga però al mateix temps lleugera –la gravetat sense pes de què parlava Calvino–, i en molts moments frenètica, hilarant, punyent, sarcàstica o esperpèntica, sempre portadora d'un o altre tret acusat que la manté en tot moment plena d'una

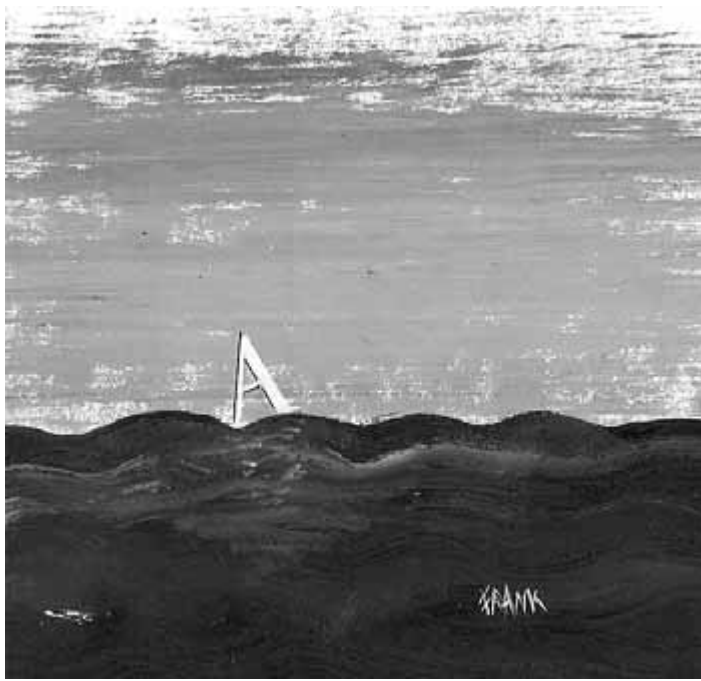
vivacitat espurnejant.

Un gran fresc dels últims seixanta anys de Mallorca presentat des de la més rabiosa contemporaneïtat, tot recorrent alternativament a la sincronia i al tall diacrònic, és a dir, fent gala d'aquell moviment –i pensament– dialgic als quals Porcel ja ens té acostumats, tant en la ficció com en la no-ficció (recordo ara una altra de les seves obres de més envergadura, *Mediterrània: Onatges tumultuosos*). L'illa, però, sobretot com a paràbola del món d'avui, com un autèntic concentrat d'un garbuix caracteriològic en perpètua ebullició i canvi: tots els estrats i elements de la seva societat desfilen per aquestes planes i ens acaben remetent, tard o d'hora, a un món caducat, d'amplies ressonàncies –“el sot matriu”, “la materialització d'una ègloga balsàmica”, “la

tenebra molt més que abominable”, “i el pou d'on sortia, degotant aigua, la figura de la Balanguera esdentegada que filava amb la filosa ara les vides i ara les morts de les ànimes de Mallorca”–, excels i aspre contramirall d'un present en què un corrent malèfic campa a lloure: “El turisme ja es desplegava completament com un ventall cobrint l'illa sencera i establint-hi un abans i un després, canviant fortunes, paisatges, relacions humanes, idees, talment havia succeït amb la constitució planetària en edats remotes, quan s'havia passat de les selves al glaç, dels aiguamolls als continents”. Diguem que un tal procés en pocs indrets ha estat viscut amb tanta intensitat i acceleració com en aquesta illa, i que és de l'immens trasbals que se'n deriva que justament ens parla la novel·la: “Mallorca es mor o es refà inflada de pessetes? El diner produeix gent, ens envaeixen els forasters i els estrangers. No són les dones embarassades les que augmenten el cens demogràfic, sinó els duros. Si això continua, qui seran els mallorquins, d'aquí a uns anys? I on serem nosaltres?”.

Fet i fet, però, la plenitud –en certs passatges, abassegador: el capítol de la Guerra Civil i l'arribada de les primeres bicicletes, p.e, amb reminiscències gairebé ferraterianes– d'aquesta obra no hauria de sorprendre'ns: no és sinó la conseqüència d'un coneixement molt exhaustiu d'un territori perfectament acotat i analitzat en directe, del qual el mateix autor ha estat alhora protagonista i espectador. Sigui com sigui, l'afany gairebé desesperat de supervivència narrativa que mou tots i cadascun dels seus personatges em remet a una de les definicions més exactes i grandioses que recordo del gènere: “La novel·la és l'epopeia d'un món sense déus”. Això Lukács ho escrigué el 1920 en una obra de joventut: passats els anys, d'aquesta definició en retinc per damunt de tot la fe en la novel·la. Una immensa fe, de la qual sembla participar el nostre autor.

• ÀLEX SUSANNA. ESCRIPTOR

FRANK JENSEN

L'ALTRA CARA

Presos i presons

EULÀLIA SOLÉ

El motí esdevingut el proppassat divendres a la presó de Quatre Camins ha posat sobre la taula un problema que els responsables coneixen perfectament i que la gent del carrer sol desconèixer perquè resulta avinent viure d'esquena a les desgràcies que no ens toquen de prop. Que les penitenciàries estan massificades, que la droga hi campa tothora i que d'allí gairebé ningú no en surt rehabilitat són realitats per avergonyir-nos com a ciutadans d'un país que es diu ric i avançat. Però el

cert és que tot aquest enrenou aviat serà oblidat. Cal esperar que el sots-director ferit es restableixi, que els funcionaris millorin les seves condicions de treball i que el govern invertirà milions d'euros en l'edificació de nous centres. I l'opinió pública, tan tranquil·la.

Algú s'atura a preguntar-se per què hi ha tants presos, és a dir, per què la societat genera tants transgressors de les normes que ella mateixa fixa? Persones que cometem delictes, la major part contra la propietat privada i una

minoria contra la vida o la integritat dels individus. Reclusos que pertanyen gairebé en exclusiva a les capes baixes, que quan hagin complert la pena es retrobaran amb el mateix entorn que va propiciar que vulneressin la llei. La població reclusa creix una mitjana de 100 presos al mes, fins a constituir els 7.700 i escaig que existeixen en aquests moments. Som un país petit per tenir tants acusats de malfactors. I quina solució hi busquen, els poders públics? Més penals. Sis com a mínim. Ja es pot calcular quant costarà la seva construcció i el seu manteniment? Tant se val. En costaran molts, de milions d'euros. Molts més que incrementar les escoles als barris marginats i millorar el seu funcionament, molts més que dignificar el mercat de treball, molts més que reduir l'atur mitjançant la contractació pública per a moltes de les tasques que es necessiten a pobles i ciutats, molt més que els necessaris per apartar joves i adults del món de la droga.

Es reconeix públicament que l'ob-

jectiu de reinserció atribuït al sistema penitenciari falla d'una forma escandalosa i ens quedem tan flegmàtics, o ens esgarriem en sentir com s'entra droga en els *vis-à-vis* o per qualsevol altre mitjà. Si algú té un mòbil per drogar-se és aquest munt de persones desvagades que viuen sense llibertat i sense cap perspectiva de futur. Que les màfies funcionen entre els murs i les reixes és més que sabut. Que hi ha pocs reclusos inscrits en programes de desintoxicació, també. Per al meu llibre *El peso de la droga* vaig entrevistar un exadictic i exreclús que em va parlar dels sistemes emprats per introduir la droga i de les poques facilitats per sortir de l'addicció. “Els preventius no hi teníem accés. Has de tenir una condemna no inferior a dos anys, quatre mesos i un dia i no superior a quatre anys”. Per què? Deu de ser que aquests programes de salvació requereixen massa dispendi. En canvi, no dol gastar-se tants diners en presons. Els que ho tenen fòtut, a la garjola; i els altres a fer l'ull viu.